

EMLÉKEZÉS CSETE GYÖRGY ÉPÍTÉSZE

Szubjektív gondolatok a 30 éves barátságról, egy készülő összeállításomból

CSETE ILDIKÓ TEXTILMŰVÉSZ ÉS CSETE GYÖRGY ÉPÍTÉSZMÉRNÖK

Mártélyon, a Szalay Ferenc festőművész tulajdonát képező, legendás Késmárki Imre-féle szélmalom malomházban, az 1980-as évek első felében találkoztunk – feleségemmel együtt –, Csete György építésszermérnök és Csete Ildikó textilművész házaspárral. Csetéék kezdetben a városi művésztelepen voltak beutalt alkotók. Egyre sűrűbben jöttek Vásárhelyre és a Holt-Tisza partján fekvő gyönyörű Mártélyra. A kis falu egyszerre nyújtotta számukra a természet- és a hagyományos alföldi parasztvilág mély értékeit. A *Csete György és Dulánszky Jenő* című könyvükben György így fogalmazott:

*1996 Mártély. Mi itt a Tisza áttel-
nes oldalán élünk, nyaranta ez a falu a
fővárosunk. Túldaldalt Szer. Közöttünk az
Anonymus emlegette Gyömölcsény erdő,
és a Körtvélyes tava. Számunkra ez a haza.*

Kudarok és kitüntetések

Csete Györgyöt Szentes, a szülővárosa ideológiai okból nem engedte középiskolába tanulni. Az evangélikus felekezetű fiút a Debreceni Református Kollégium fogadta be. Innen került Budára, a Műszaki Egyetemre, ahol építésszermérnöki diplomát szerzett. Fialat házasként Pécsen kezdte pályafutását, ahol a szocreál stílusú tömbházak sima, rideg falait kezdte magyar népművészeti ornamentikával huma-

nizálni — ezek voltak az azóta híressé vált „tulipános házak” — segítve az organikus építészet meghonosítását is, de tervei miatt még a várost is el kellett hagyniuk.

A Vásárhelyhez kötődő egyik értékes kapcsolatának szomorú fejezete csak időben kezdődött a rendszerváltoztatás „kapunyitásával” időszakában és máig sem fejeződött be. Tipikus csomorkányizmus. Néhány országosan ismert művész és szakember összefogott egy történelmi érték bemutatására. 1282-ben, amikor IV. vagy Kun László serege a vásárhelyi Hódító partján — és nem a tavon, hanem annak Szeged felé eső mezején, ahogy Blazovich László történész professzor is említette —, a Nagy Szigetben legyőzte Oldimir kun vezér seregét. A kor gyakorlatától eltérően az itt maradt kunokat nem gyilkolták le, nem adták el rabszolgának és nem üzték ki hazánkból, hanem letelepítették. Földet, ezzel hazát kaptak. Kultúrájukkal gyarapították hazánkat, és beépültek teremtő népességünkbe. Hadtörténetünk és befogadó készségünk máig legkitűnőbb példája volt!

Díjmentesen elkészítette a csata emlékműtervét. Dr. Kószó Péter parlamenti képviselőnk közbenjárásával, a mai nevén Szerencsejáték Zrt-től, pénz került az épület megvalósítására. Sok áldozatos, díjmentes munka hozzájárulásával sem sikerült befejezni.

Ma is ott árválkodik a 47-es út menti Czuczai Roland Gokart-pálya mögött.

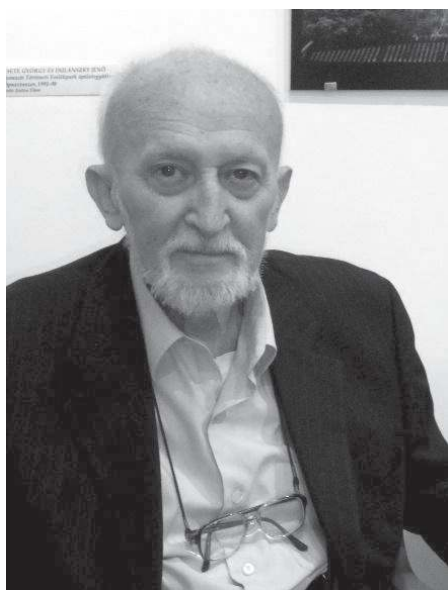
Később Szentesre tervezett egy emlékművet, amely a hírhedt Lakos gyilkosságra kívánt figyelmeztetni. Szülővárosa most sem segítette, és az építmény feledésre ítélve, félbemaradva romladozik. Az Ópusztaszeri Történelmi Nemzeti Parkban fölépült két templom- és múzeumépítmény sorához további bővítési terveket szőtt, de erre már nem kapott lehetőséget.

1999-ben Csete György megbízást kapott Debrecenből, hogy a második világháború során lebombázott református templom helyett, Tégláskertben építsen egy másikat. A szaporodó kudarcainak időszakos elfeledésére gyógyírként hatott a megbízás. Hatalmas lelkesedéssel beszélt róla, és még nagyobb erővel fogott hozzá a tervezéshez. Megállapodott az építetővel. Elképzelése szerint a rendelkezésükre álló pénzből még a berendezés kialakítása is megvalósítható volt. Ettől kezdve Budapest—Debrecen—Vásárhely—Mártély között, mint a költöző madár „röpdösött”. Szárnyait vitte a lelkesedés. Még az építkezésnél a kivitelezés felügyeletét is magára vállalta. Időközben kiderült, hogy valamilyen zavaros pénzügyi gond miatt, már a felajánlott összeg nem áll rendelkezésre. Meg kell elégedni a megálmodott művészi berendezés helyett, az egyszerűbb kivitelezésekkel. A debreceni felügyeleti utazásokat is gyakran a saját költségén kezdte fedezni. A gyönyörű templomot 2005-ben áldották meg és adták át a híveknek. György nagyon örült neki, de fél sikernek könyvelte el. Ez a bánat egyre nőtt benne, és számunkra úgy volt érzékelhető, hogy utóbb már kudarcnak minősítette.

Az élet azért nem volt hozzá mostoha. Három egyetemen is adott elő, több templomot, emlékművet tervezett, amelyeket meg is valósítottak, hosszú a lista, nem sorolom. Kiváló teljesítményét a következő díjakkal jutalmazták: Kossuth, Ybl Miklós, Prima Primissima, Magyar Örökség, a Nemzet Művésze és a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal.

Csetéék látogatása

2004. július 16-án kellemes nyári meleg volt, de százéves vályogfalú házukban viszonylag hűvös levegő fogadta Csetéeket. Vacsora után beszélgettünk.

Az utolsó felvétel, amelyet készítettem róla, 2015-ben Virágvasárnapon, az Alföldi Galériában, Ildikóval közös, gyönyörű kiállításon

Ezek sohasem csevegések voltak, hiszen gondokkal és szomorúsággal telve keletkeztek, amelyek előrevetítették az eddigi küzdelmes életük mind értelmetlenebb kilátásait. Távozásuk előtt beírtak a vendégkönyvünkbe. Roppant tanulságosak György metaforikus gondolatai:

„Ildi gondolja, hogy nekem valami csak-csak az eszembe jut, de az a Mariana-árok a Csendes-óceán alatt 11034 méter (-) ahol búvárhajómmal utazom; a torpedók beélesítve, mit tehetünk? Egyszemélyes szigetsatákat vívunk, amíg élhetünk, Csete György”

Bár jelentős elismeréseket kapott, őt és családjának életét alaposan megnehezítették. Az irigység mindig erősebb az ellenfeleknek vélt társak elismerésénél és segítésén!

Leáldozóban

Csete György életének utolsó másfél évtizedében érezhető volt belső visszavonultsága. Szeretete sohasem szűnt meg. Baráti körben is egyre kevesebbet beszélt. Figyelt, hallgatott és néha bölcs mosoly ült arcán, akár a maitrea, azaz a „szerető kedvességet” sugárzó Buddhának. Éreztük, hogy a világ elől egyre inkább elzárkózik és menekül. Nem lehet csodálni! Ebből a világból, minden elismerése ellenére, elege lett.

Életszakaszának hozzánk kötődő első háromnegyedében még együtt jöttek Ildikóval.

Amikor megkérdeztük, hogy mivel kínálhatjuk meg őket, György mindig azt felelte, hogy mákos száraztésztával. Jót evett belőle és belső viharai csöndesedtek. Ahogy az évek teltek, mind ritkábban jöttek, vagy csak Mártélyra érkeztek és onnan visszaindultak parányi, budai lakásukba. Hamarosan bekövetkezett az az idő, amikor György késő délután egyedül kopogtatott be hozzánk. Feleségem rögtön főzni kezdte a mákos tésztát. Utóbb szerény vendéglátásunk ellenére is könnyek ülték a szemében. Marasztaltuk. Itt aludhatott volna, külön szobában, de valami üzte, hajtotta tovább. Az utolsó busszal mindig Mártélyra igyekezett. Tavasz végétől őszig nem is féltettük, de amikor hidegben, egy vékony, zöld színű, rövid pelerinben láttuk, féltettük, hiszen mire a mártélyi kis házikóban, a kihült falak átmelegedhettek, már reggel volt, és sietet ismét az állomásra. Utazott vissza Budára, vagy olykor ki tudja hová? Néha úgy éreztük, hogy nem volt pontos célja, és nem lehetett rájönni, merre ment.

A legutolsó évben, amikor még utazgatott, a vacsora után mindig elkísértem, hiszen tőlünk a legközelebbi buszmegálló is, ahol a mártélyi járatra fölkapaszkodhatott, a Bandula kisvendéglő oldalánál volt, vagy másfél kilométerre, és a zezugos külvárosi utcák gyöngye fényében, rossz

járdáin már egyre lassabban tudott lépdelni. Szóval tartottam és jeleztem, hogy hol vigyázzon. Előtte toltam a kerékpáromat, mivel a keskeny járdán egymás mellett nem fértünk el és mutattam neki az utat. Ezek az esti járatainkon később már alig beszélgettünk. Fáradtak, nagyon esendőnek látszott.

Utóbb azt hallottam, hogy otthonról gyakran minden segítség nélkül elment, olykor pénzt sem vitt magával. Valószínű a család fölfedezhette, és akár térképen megrajzolhatta volna útvonalát, de azt már senki sem tudta követni, hogy mit keresett, amelyet tartalmaz és gyötrelmes életében nem ért el; és az ilyen kutató útjain lélekben hol, merre vándorolt? Amikor Györgytől megkérdeztem, miért nem haza megy, azt válaszolta, hogy „nem vár engem senki”. Pedig Ildikó magányos órái ilyenkor izgalommal teltek el. Aból, hogy nem várja már senki, világossá vált: szavai az egész körülötte égő világra vonatkoztak, amelyből sorjában valamennyien kiszorulunk! Ő már egy jobb életet keresett. Talán békésebb hazát népünknek, ahol ősi kultúránk, hajlítottváz, lélek-meleg kunyhóiban szabadon szárnyalva megújul és tovább fejlődik, segítő, szerető testvértörzsek között. Szomorú, hogy előtte ez már csak a legendákban rejtőzve, könnyű árnyakként lebegett tovább...

2016. július 18-án, Budán, a Farkasréti temetőben püspöki és papi áldással elbúcsúztunk tőle.

Csönd és fájdalom.
Átléptél a küszöbön,
de Te vársz reám.

Szenti Tibor
(A fotók a szerző fölvételei.)